

POSTANOWIENIE

Dnia 21 stycznia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Suwałkach I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Małgorzata Szostak-Szydłowska
Sędziowie	SO Antoni Czeszkiewicz (spr.) SO Cezary Olszewski
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Andryszczyk

po rozpoznaniu w dniu 14 stycznia 2015 roku w Suwałkach

na rozprawie

sprawy z wniosku Z. S. , H. S.

z udziałem (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji uczestnika postępowania (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Suwałkach

z dnia 5 września 2014 r. w sprawie sygn. akt I Ns 229/12

p o s t a n a w i a:

1. zmienić zaskarżone postanowienie:

a. w pkt 1, w ten sposób, że wniosek o ustanowienie służebności oddalić,

b. w pkt 2, w ten sposób, że zasądzić od wnioskodawców Z. i H. małż. S. solidarnie na rzecz uczestnika postępowania (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L. kwotę 657 zł (sześćset pięćdziesiąt siedem złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania,

c. w pkt 4, w ten sposób, że kwotę 2.605,36 zł (dwa tysiące sześćset pięć złotych 36/100) tytułem brakujących wydatków w sprawie nakazać pobrać od wnioskodawców Z. i H. małż. S. solidarnie na rzecz Skarbu Państwa (kasa Sądu Rejonowego w Suwałkach),

2. sprostować postanowienie Sądu Rejonowego w Suwałkach z dnia 5 września 2014 r. w pkt 3, w ten sposób, że w miejsce błędnego zapisu słownego kwoty 2.605,36 zł - „jeden tysiąc pięćset siedemdziesiąt cztery złote 69/100” wpisać prawidłowy: „dwa tysiące sześćset pięć złotych 36/100”,

3. zasądzić od wnioskodawców Z. i H. małż. S. solidarnie na rzecz uczestnika postępowania (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L. kwotę 160 zł (sto sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania przed Sądem II instancji, w tym kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Sygn. akt I Ca 372/14

UZASADNIENIE

Z. i H. małż S. wystąpili z wnioskiem o ustanowienie na stanowiącej ich własność nieruchomości położonej w U. gm. J., oznaczonej numerem geodezyjnym (...), objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Suwałkach służebności przesyłu na rzecz uczestnika postępowania (...) S.A. w L., za wynagrodzeniem. Jednocześnie domagali się zasądzenia od uczestnika postępowania na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych. Uzasadniając swe żądanie wnioskodawcy podali, iż na szczegółowo opisanej powyżej nieruchomości posadowione są urządzenia elektroenergetyczne stanowiące własność uczestnika postępowania. Wnioskodawcy zwracali się do uczestnika postępowania z wnioskiem o zawarcie umowy służebności przesyłu. Ten jednak odmówił.

Uczestnik postępowania (...) S.A. w L. wniósł o oddalenie wniosku i zasądzenie od wnioskodawczyni na swoją rzecz kosztów postępowania. Argumentując swe stanowisko w sprawie uczestnik postępowania nie negował, że na nieruchomości szczegółowo opisanej we wniosku znajdują się urządzenia elektroenergetyczne, z których korzysta. Zanegował jednak zasadność żądania ustanowienia służebności przesyłu, podnosząc, iż z dniem 21 lipca 1981r. Skarb Państwa służebność taką nabył w drodze zasiedzenia. Rozwijając argumentację dotyczącą zasiedzenia służebności przesyłu uczestnik postępowania wskazał, iż budowa urządzeń elektroenergetycznych na nieruchomości szczegółowo opisanej we wniosku miała miejsce w roku 1971, o czym świadczyć miał – zdaniem uczestnika postępowania – protokół ze sprawdzenia zgłoszonych do przyłączenia do sieci urządzeń elektrycznych z dnia 21 lipca 1971r. Uczestnik postępowania podniósł przy tym, że budowa sieci elektroenergetycznych w tamtym okresie była przeprowadzona w oparciu o ustawę z dnia 28 czerwca 1950 roku o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli. W tej sytuacji, według uczestnika postępowania, uznać należało, że jego poprzednik prawny (Skarb Państwa), który owe urządzenia wybudował, działał na podstawie zezwolenia na korzystanie z przedmiotowej nieruchomości, a zatem pozostawał w dobrej wierze. Jako że z urządzeń tych tak poprzednik prawny uczestnika postępowania jak i uczestnik postępowania korzystają nieprzerwanie od daty ich wybudowania przyjąć należało, że doszło do zasiedzenia służebności przesyłu właśnie z dniem 21 lipca 1981 r., przy zaliczeniu okresu posiadania tejże służebności przez Skarb Państwa, z uwagi na przeniesienie posiadania na skutek regulacji zawartej w art. 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości w zw. z nowelizacją kodeksu cywilnego uchylającą art. 128 kc. Krańcowo zaś uczestnik postępowania zgłosił zarzut niewskazania przez wnioskodawców wysokości wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu.

Sąd Rejonowy w Suwałkach postanowieniem z dnia 5 września 2014 r. wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 229/12 ustanowił na nieruchomości położonej w miejscowości U. (województwo (...), powiat (...), gmina J.), oznaczonej numerami geodezyjnymi (...), dla której to nieruchomości w Sądzie Rejonowym w Suwałkach urządzona jest księga wieczysta (...), stanowiącej aktualnie własność wnioskodawców : Z. i H. małż S. służebność przesyłu polegającą na:

a) znoszeniu słupów i instalacji elektroenergetycznych o przebiegu oznaczonym na mapie wraz z wykazem współrzędnych sporządzonej przez biegłego sądowego z zakresu geodezji J. K. (1), znajdującej się na k. 177 akt sprawy (która to mapa stanowi integralną część niniejszego postanowienia) zgodnie z ich przeznaczeniem

b) prawie korzystania z nieruchomości, na których słupy i instalacja elektroenergetyczna szczegółowo opisane powyżej pod lit. a są posadowione w zakresie niezbędnym do dokonania konserwacji, remontów, modernizacji i przebudowy tychże urządzeń przesyłowych wraz z prawem wejścia i wjazdu na grunt odpowiednim sprzętem

na rzecz uczestnika postępowania (...) S.A. w L. za wynagrodzeniem jednorazowym w kwocie 15 189 zł (piętnaście tysięcy sto osiemdziesiąt jeden złotych), płatnym w terminie jednego miesiąca od daty uprawomocnienia się niniejszego postanowienia na rzecz wnioskodawców : Z. i H. małż S. wraz z odsetkami ustawowymi w wypadku uchybienia powyższemu terminowi płatności; zasądził od uczestnika postępowania na rzecz (...) S.A. w L. na rzecz wnioskodawców Z. i H. małż S. kwotę 1007,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania; nakazał pobrać od wnioskodawców: Z. i H. małż S. solidarnie na rzecz Skarbu Państwa kwotę 2 605,36 złotych zł (słownie: jeden tysiąc pięćset siedemdziesiąt cztery złote 69/100) tytułem brakujących wydatków w sprawie; nakazał pobrać od uczestnika postępowania (...) S.A. w L. na rzecz Skarbu Państwa kwotę 2 605,36 złotych zł (słownie: jeden tysiąc pięćset siedemdziesiąt cztery złote 69/100) tytułem brakujących wydatków w sprawie; orzekł, że w pozostałym zakresie zainteresowani ponoszą koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił, że Z. i H. małż. S. są właścicielami nieruchomości położonej w U. gm J., oznaczonej numerem geodezyjnym (...), objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Suwałkach. Nieruchomość ta położona jest na terenie upraw rolnych, położone są pod dwóch stronach rzeki C., w odległości ponad 100 m od brzegu rzeki istnieje możliwość realizacji zabudowy mieszkaniowej (działka (...)), w pozostałym zakresie nieruchomości może być wykorzystywana na cele rolne. Obie działki geodezyjne wykorzystywane są obecnie jako pastwisko. Na nieruchomości szczegółowo opisanej powyżej zlokalizowana jest linia energetyczna napowietrzna średniego napięcia (...) oraz stacja transformatorowa (...) (...) (usytuowana na dwóch żerdziach (...)). Usytuowania tychże słupów i urządzeń elektroenergetycznych na gruncie szczegółowo odzwierciedla mapa wraz z wykazem współrzędnych, sporządzona przez biegłego sądowego z zakresu geodezji J. K. (2), znajdująca się na k. 177 akt sprawy. Grunt pod i wokół tychże słupów i urządzeń elektroenergetycznych jest trwale wyłączony z użytkowania na cele rolnicze. Powierzchnia wyłączonego gruntu wynosi łącznie 88,55 m².

Słupy i urządzenia elektroenergetyczne posadowione na nieruchomości położonej w U. oznaczonej numerem geodezyjnym (...), stanowiącej grunty rolne, objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Suwałkach stanowią własność (...) S.A w L. i są przez ww. podmiot wykorzystywane w ramach prowadzonej przez niego działalności bezumownie (bezsporne). (...) S.A. w L. nie dysponuje jednak żadnymi dokumentami potwierdzającymi datę posadowienia powyższej infrastruktury na gruncie oraz wskazującymi na podstawę prawną dokonania tej czynności faktycznej.

(...) S.A. w L. powstała z przekształcenia (...) Sp. z o.o. w B., której poprzednia nazwa (do roku 2008) brzmiała (...) Sp. z o.o. w B. i która z kolei wykształcona została z jednoosobowej spółki Skarbu Państwa - Zakładu (...) S.A. w B. powstałej w dniu 12.07.1993 r. z przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego Zakład (...), powstałego z kolei w 1991 r. z Zakładów (...) posiadających status przedsiębiorstw państwowych i utworzonych zarządzeniem Ministra Przesyłu w roku 1989.

Jednorazowe wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu objętej żądaniem wniosku, uwzględniające obniżenie wartości nieruchomości obciążonej i wynagrodzenie za dalsze współkorzystanie z nieruchomości, kształtuje się na poziomie 14738 zł. Natomiast jednorazowe wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu objętej żądaniem wniosku, uwzględniające obniżenie wartości nieruchomości obciążonej i wynagrodzenie za dalsze współkorzystanie z nieruchomości oraz wynagrodzenie za straty w pożytkach wynikające z lokalizacji słupów energetycznych, kształtuje się na poziomie 15189,00 zł.

W ocenie Sądu Rejonowego żądanie zgłoszone przez wnioskodawczynię oceniać należało w kontekście zapisów art. 305¹ kc. Zgodnie z treścią tego przepisu nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 kc, prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń (służebność przesyłu). Z wnioskiem o ustanowienie służebności przesyłu może przy tym wystąpić zarówno przedsiębiorca - gdy właściciel odmawia zawarcia umowy o ustanowienie służebności, jak i właściciel nieruchomości

- w razie odmowy przedsiębiorcy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2010 r. w sprawie III CZP 66/10, opubl. w zbiorze orzecznictwa (...) za nr (...)).

Zarzutem zgłoszonym przez uczestnika postępowania przeciwko żądaniu wnioskodawców był zarzut zasiedzenia służebności przesyłu o treści wskazanej we wniosku. Od rozpoznania tego zarzutu rozpocząć należało rozważania w sprawie niniejszej. W wypadku jego uwzględnienia żądanie wnioskodawców ocenić należałoby bowiem jako bezprzedmiotowe.

Zgodnie z treścią art. 292 kc służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio. O dopuszczalności zasiedzenia służebności linii energetycznej na podstawie art. 292 kc wypowiedział się jednoznacznie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie sygn. akt II CK 489/04.

Z treści art. 292 kc wynika, że przesłankami nabycia służebności gruntowej są: posiadanie nieruchomości w granicach służebności, wpływ terminu zasiedzenia oraz istnienie trwałego i widocznego urządzenia.

Słupy energetycznego i urządzenia elektroenergetyczne (linia energetyczna), z całą pewnością są urządzeniem w rozumieniu art. 49 kc. Urządzenie to, z chwilą przyłączenia go do sieci energetycznej wchodzi przy tym w skład przedsiębiorstwa przesyłowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2000 r. w sprawie I. CKN 608/99), co oznacza, że przedsiębiorstwo to ma tytuł do korzystania z tegoż urządzenia. Immanentną częścią korzystania z takiego urządzenia jest korzystanie z nieruchomości, na których ono się znajduje (przez które ono przebiega). Korzystanie te wiąże się zaś nie tylko z pozyskiwaniem przesyłu, ale też i koniecznością posadowienia samego urządzenia, a następnie jego konserwacji, modernizacji, remontów i przebudowy. Jest to faktyczne władztwo nad nieruchomościami w podobnych granicach, jak wykonuje je uprawniony z tytułu służebności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r. w sprawie III CZP 64/02).

Poza sporem w sprawie niniejszej pozostawało, iż posadowione na nieruchomości szczegółowo opisanej we wniosku słupy i urządzenia energetyczne stanowią własność uczestnika postępowania i są przez niego wykorzystywane w ramach prowadzonej przez niego działalności. Okoliczności powyższej wnioskodawcy nie kwestionowali bowiem. Bezspornym było również i to, że – w związku z korzystaniem z ww. słupów i urządzeń energetycznych – uczestnik postępowania władał przedmiotową nieruchomością w podobnych granicach, jak wykonuje je uprawniony z tytułu służebności. Tej okoliczności wnioskodawcy również nie kwestionowali. W tym stanie rzeczy rozważyć tylko pozostało, czy owo władztwo trwało przez czas dostatecznie długi, by wywołać skutek w postaci zasiedzenia oraz rozważyć charakter prawny tegoż władztwa.

Nie ma wątpliwości, że po dniu 3 sierpnia 2008 r. nieruchomość może być umownie obciążona służebnością na rzecz przedsiębiorstwa wykorzystującego urządzenia przesyłowe, a identyfikowanie dla tej służebności nieruchomości władnącej jest nie tylko zbędne, ale nawet sprzeczne z jej ustawową konstrukcją. Nie ma też wątpliwości, że po odpowiednio długim czasie (dwadzieścia lub trzydzieści lat od dnia 3 sierpnia 2008 r.) może dojść do zasiedzenia służebności przesyłowej przez przedsiębiorstwo, które korzysta z cudzej nieruchomości na zasadach określonych w art. 305¹ kc.

Przytoczone przepisy kodeksu cywilnego mają zastosowanie w stosunkach cywilnoprawnych, nawiązywanych dobrowolnie, między równorzędnymi podmiotami, upoważnionymi do ukształtowania ich treści na tyle swobodnie, na ile pozwalają na to przepisy ustawy. Prawo publiczne wkracza w te stosunki i oddziałuje na nie, w różnym czasie z większą lub mniejszą intensywnością, ale zawsze po to, by przez tę ingerencję zagwarantować możliwość realizacji różnych postaci interesu publicznego.

Analizując treść ówczesnie obowiązującej ustawy z dnia 28 czerwca 1950 roku o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli Sąd stwierdził, iż zarządzenie powszechnej elektryfikacji (art. 1 ust 1 ustawy) prowadziło do trwałego ograniczenia prawa własności nieruchomości, gdyż sprawiało, że jej właściciel miał obowiązek znoszenia stanu faktycznego ukształtowanego przebiegiem urządzeń przez strefę, w której było lub mogło być wykonywane jego

prawo (art. 4 wyż cyt ustawy). Skoro jednak źródłem obciążenia jest ustawa i akt administracyjny, to mają one charakter publicznoprawny. Decyzja ta oraz inne akty administracyjne, które przedsiębiorca musiał uzyskać przed zrealizowaniem procesu inwestycyjnego, tworzyły po jego stronie trwały tytuł do postawienia urządzeń przesyłowych, a przepisy ustawy upoważniały i upoważniają go do korzystania z tych urządzeń i dostępu do nich na ustalonych zasadach. We wszystkich ustawach regulujących zasady i tryb wywłaszczania nieruchomości jako zasadę przyjęto, że publicznoprawna ingerencja w prawo własności prowadząca do jego odebrania lub ograniczenia dla zrealizowania celu publicznego jest możliwa dopiero wtedy, gdy podmiotowi zabiegającemu o zrealizowanie celu publicznego nie uda się wyjednać zgody właściciela nieruchomości na zawarcie umowy prowadzącej do uzyskania przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego tytułu prawnego do niej. We wszystkich tych przepisach ustawodawca preferował i preferuje wykorzystanie cywilnoprawnych form działania administracji w celu zrealizowania nałożonych na nią zadań, a do form wiążących się z wykorzystaniem imperium państwowego nakazuje sięgać w dalszej kolejności.

Sąd zauważył, że inny jest charakter władania cudzą nieruchomością w zakresie treści służebności gruntowej (po dniu 3 sierpnia 2008 r. - służebności przesyłu), a inny jest charakter władania nieruchomością przez przedsiębiorcę w związku z wydaniem w stosunku do jej właściciela aktów władczych ówczesnych organów administracji. Ograniczony w przysługującym mu prawie własności właściciel nieruchomości na podstawie zewnętrznych cech władztwa nad jego nieruchomością manifestowanego przez przedsiębiorcę korzystającego z urządzeń przesyłowych nie może odróżnić, czy przedsiębiorcy w jego działaniach towarzyszy animus posiadania jego nieruchomości w zakresie treści służebności gruntowej (służebności przesyłu), czy też wkracza na tę nieruchomość jako wykonujący uprawnienie ustawowe. W ocenie Sądu zatem, nie da się wywieść, iżby uczestnik postępowania legitymował się przymiotem posiadacza samoistnego.

W dalszej kolejności sięgnąć należało do terminów określonych w art. 172 kc. Zgodnie z powołanym przepisem posiadacz nieruchomości nie będący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze. Po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze. Odnosząc zaś powołany przepis do realiów sprawy niniejszej stwierdzić należało, że zarzut zasiedzenia służebności przesyłu ocenić należałoby jako usprawiedliwiony w sytuacji, gdyby uczestnik postępowania wykazał się posiadaniem tejże służebności przez okres lat 20 w dobrej wierze i przez okres lat 30 w złej wierze.

Dla oceny, czy w przypadku uczestnika postępowania skutek w postaci zasiedzenia służebności przesyłu nastąpił, zasadnicze znaczenie miało ustalenie daty rozpoczęcia biegu terminu zasiedzenia. Datę tę uczestnik postępowania wiązał przy tym z datą posadowienia na nieruchomości szczegółowo opisanej we wniosku słupów i urządzeń energetycznych i określił ją na dzień 21 lipca 1981r., powołując się przy tym na protokół ze sprawdzenia zgłoszonych do przyłączenia do sieci urządzeń elektrycznych). Sąd zauważył, że opis urządzeń elektroenergetycznych zawarty w przedmiotowym protokole nie odpowiada opisowi urządzeń znajdujących się na nieruchomości szczegółowo opisanej we wniosku dokonanyemu przez biegłego sądowego z zakresu energetyki J. K. (3) w opinii zasadniczej pisemnej sporządzonej na potrzeby niniejszego postępowania, co uniemożliwia uznanie go za dotyczący akurat spornych urządzeń i spornej nieruchomości.

Skoro zaś uczestnik postępowania nie wykazał daty, od której możliwe byłoby liczenie okresu zasiedzenia na jego rzecz, to brak jest możliwości zweryfikowania jego twierdzeń co do długości posiadania przez niego spornej służebności przesyłu. W konsekwencji twierdzenia jego o nabyciu przedmiotowej służebności w drodze zasiedzenia uznać należało za nieuzasadnione.

Przy takiej ocenie zarzutu zasiedzenia zgłoszonego przez uczestnika postępowania żądanie ustanowienia służebności przez wnioskodawczynię ocenić należało i za dopuszczalne, i za usprawiedliwione. Skoro bowiem na nieruchomości wnioskodawczyni znajdują się urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1 kc i których uczestnik postępowania jest właścicielem, a przy tym pomiędzy zainteresowanymi nie doszło do ustanowienia służebności przesyłu w drodze umowy z uwagi na spór tak co do zasady (zarzut zasiedzenia służebności) jak i co do wysokości ewentualnego wynagrodzenia, to żądanie wnioskodawczyni zasługiwało na uwzględnienie.

Odrębną kwestią było określenie wysokości wynagrodzenia należnego wnioskodawcy za ustanowienie służebności przesyłu na rzecz uczestnika postępowania. Jako że kwestia ta była w sprawie niniejszej sporna, a przy tym wymagała wiadomości specjalnych, zasięgnął Sąd co do niej opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości A. T., legitymującego się dużym doświadczeniem zawodowym w takiej właśnie dziedzinie. W opinii zasadniczej pisemnej tej biegły wysokość wynagrodzenia należnego wnioskodawcy określił w dwóch wariantach. W pierwszym, określił je na poziomie 14738,00 zł (jednorazowo), przy czym uwzględniało ono wyłącznie obniżenie wartości nieruchomości obciążonej i wynagrodzenie za dalsze współkorzystanie. W drugim natomiast, określił je na kwotę 15 189,00 zł (jednorazowo), przy czym uwzględniało ono, poza elementami ujętymi w wariancie pierwszym, także wynagrodzenie za straty w pożytkach wynikające z lokalizacji słupów energetycznych, kształtuje się na poziomie 1.894,00 zł. Opinię tę ocenił Sąd jako pełnowartościowy dowód w sprawie. Jest ona bowiem dokładna, szczegółowa, a przy tym jasna, klarowna i sporządzona w sposób umożliwiający kontrolę skonkludowanych w niej wniosków pod kątem logicznym.

Podejmując decyzję co do wariantu wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu miarodajnego w sprawie niniejszej kierował się Sąd wskazówkami zawartymi w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r. w sprawie III CZP 29/05 (OSNC 2006/4/64) i w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r. w sprawie II CSK 681/10 (opubl. w zbiorze orzecznictwa LEX za nr (...)). Wedle tychże wskazówek wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu uwzględniać winno okoliczności takie jak utrudnienia w korzystaniu z nieruchomości w związku z posadowieniem na niej słupów i urządzeń elektroenergetycznych, przewidywany okres trwałości tychże słupów i urządzeń oraz obniżenie wartości nieruchomości obciążonej wskutek posadowienia na niej urządzeń przesyłowych i uszczerbek właściciela związany z pogorszeniem nieruchomości tylko w następstwie posadowienia na niej i eksploatacji urządzeń przesyłowych. Oczywistym jest przy tym, że wynagrodzenie takie winno również obejmować swoisty „zysk” dla właściciela nieruchomości z tytułu korzystania z niej przez przedsiębiorstwo przesyłowe.

W przekonaniu Sądu, wariantem opracowanym przez biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości, który w pełni odzwierciedla powyższe wskazówki co do szacowania wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu jest wariant drugi, określający to wynagrodzenie na poziomie 15189,00 zł. Podkreślenia wymaga w tym miejscu, iż nie podziela Sąd stanowiska prezentowanego przez uczestnika postępowania, a zasadzające się na twierdzeniu, że spośród składowych spornego wynagrodzenia wyeliminować należy czynnik obniżenia wartości nieruchomości obciążonej i straty w uprawach (a zatem uszczerbek właściciela związany z pogorszeniem nieruchomości tylko w następstwie posadowienia na niej i eksploatacji urządzeń przesyłowych). Jak wskazał bowiem wyraźnie Sąd Najwyższy w powoływanym wyżej wyroku z dnia 15 września 2011 r. w sprawie II CSK 681/10 (opubl. w zbiorze orzecznictwa LEX za nr (...)) takie właśnie elementy należy uwzględniać przy określaniu wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu. Takie stanowisko nie oznacza wcale, jak sugerował to uczestnik postępowania, iż właściciel nieruchomości obciążonej zostanie zaspokojony podwójnie – raz poprzez wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu, a dwa – w wypadku wystąpienia na drogę sądową o zapłatę z tytułu pogorszenia rzeczy. Z chwilą uzyskania przez przedsiębiorstwo przesyłowe tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości obciążonej, właściciel takiej nieruchomości traci bowiem roszczenie o zapłatę odszkodowania za pogorszenie rzeczy. Tak kwestię tę przedstawił Sąd Najwyższy w cytowanym wyroku, a pogląd ten sąd podziela w całej rozciągłości.

Krańcowo Sąd wskazał, że zarzuty do opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości A. T. zgłoszone przez uczestnika postępowania ocenił Sąd jako bezzasadne. Jak chodzi z kolei o zarzuty uczestnika postępowania, to kwestia wyeliminowania ze składowych wynagrodzenia za ustanowienie służebności czynnika obniżenia wartości nieruchomości obciążonej i strat w uprawach wyjaśniona została już w akapicie poprzednim, stąd zbędnym jest jej powtarzanie. Kwestia zasad doboru nieruchomości porównawczych wpływająca na wartość nieruchomości obciążonej (a w konsekwencji i wysokość wynagrodzenia za ustanowienie przesyłu) została zaś przez biegłego, zdaniem Sądu, szczegółowo omówiona w trakcie składania opinii ustnej uzupełniającej. Wyjaśnienia biegłego w tej mierze uznać przy tym należało za przekonujące i wiarygodne, co ostatecznie zarzut zawyżenia wyszacowanych wartości nakazywało ocenić jako bezzasadny.

Nadmienić też należy, iż celem dokładnego określenia usytuowania słupów i urządzeń elektroenergetycznych na nieruchomości szczegółowo opisanej we wniosku (wraz z ewentualnym niezbędnym pasem ochronnym) dopuścił Sąd dowód z opinii biegłych sądowych z zakresu energetyki J. K. (3) i geodezji J. K. (2). Opinie te, po ich uzupełnieniu przez biegłych na żądanie zainteresowanych, ocenił Sąd jako pełnowartościowe dowody w sprawie. Były one bowiem przejrzyste, czytelne, a przy tym sporządzone w sposób fachowy.

Uwzględniając wszystko orzeczono jak w pkt 1 postanowienia.

Orzekając o kosztach postępowania wziął Sąd pod uwagę równy stopień zainteresowania wnioskodawców i uczestnika postępowania niniejszym rozstrzygnięciem

O brakujących kosztach sądowych (na które złożyło się wynagrodzenie biegłych sądowych) orzeczono zaś z mocy art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 520 § 2 kpc.

O pozostałych kosztach poniesionych przez zainteresowanych (wynagrodzenie fachowych pełnomocników) Sąd orzekł zaś z mocy art. 520 § 1 kpc.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł uczestnik postępowania (...) SA z siedzibą w L., zaskarżając je w części tzn. w zakresie pkt 1, 2, 4.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a) art. 229 kpc poprzez pominięcie, iż wnioskodawca na rozprawie dnia 13.08.2012 r. przyznał fakt wybudowania urządzeń elektroenergetycznych na przedmiotowej nieruchomości w 1971 r. (k. 118 akt sprawy), a przez to błędne przyjęcie, iż w sprawie nie ustalono daty budowy urządzeń.

b) art. 233 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów zgromadzonych w sprawie wskutek dokonania oceny dowodów:

- w sposób niewszechstronny, bowiem z pominięciem dowodu z pisemnego oświadczenia wnioskodawców z dnia 25.10.2010 r. znajdującego się w akt sprawy administracyjnej w sprawie (...). (...) -13 na k. 115-116, które zostały dołączone do akt sprawy niniejszego postępowania - uwzględnienie powyższego dowodu mogło doprowadzić do zupełnie innej - odmiennej w stosunku do przyjętej przez Sąd oceny pozostałego materiału dowodowego, a zwłaszcza protokołu z 21.07.1971 r. i opinii biegłego elektroenergetyka i ustalenia, iż linia SN wraz z stacją transformatorową na nieruchomości uczestnika postępowania została wybudowana w dniu 21.07.1971 r.,
- w sposób niewszechstronny, bowiem z pominięciem dowodu z wysłuchania wnioskodawcy przeprowadzonego na rozprawie dnia 13.08.2012 r. (k. 118) - uwzględnienie powyższego dowodu mogło doprowadzić do zupełnie innej - odmiennej w stosunku do przyjętej przez Sąd oceny pozostałego materiału dowodowego, a zwłaszcza protokołu z 21.07.1971 r. i opinii biegłego elektroenergetyka i ustalenia, iż linia SN wraz ze stacją transformatorową na nieruchomości uczestnika postępowania została wybudowana w dniu 21.07.1971 r.,
- w sposób niewszechstronny, bowiem z pominięciem dowodu z zeznań świadka M. W. przeprowadzonego na rozprawie dnia 13.08.2012 r. (k. 119) - uwzględnienie powyższego dowodu mogło doprowadzić do zupełnie innej - odmiennej w stosunku do przyjętej przez Sąd oceny pozostałego materiału dowodowego, a zwłaszcza protokołu z 21.07.1971 r. i opinii biegłego elektroenergetyka i ustalenia, iż linia SN wraz ze stacją transformatorową na nieruchomości uczestnika postępowania została wybudowana w dniu 21.07.1971 r. i istnieją w tym stanie do dnia 13.08.2012 r. (dzień zeznań świadka),

- w sposób nasuwający zastrzeżenia z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania i w świetle tych zasad dokonanej przez Sąd oceny, według której opinia biegłego z zakresu elektroenergetyki odnosi się do innych urządzeń niż te, których dotyczy protokół z 21.07.1971 r.

c) art. 234 kpc w zw. z 339 kc i 340 kc przez jego niewłaściwe zastosowanie, mianowicie pominięcie, iż Sąd jest związany domniemaniem dotyczącym posiadania służebności od 21.07.1971 r. i ciągłości tego posiadania do czasu jego obalenia, które w niniejszej sprawie nie nastąpiło;

d) art. 278 kpc przez jego niewłaściwe zastosowanie, mianowicie posłużenie się w sprawie opinią biegłego do ustaleń wymagających wiadomości specjalnych wykraczających poza dziedzinę biegłego tj. oparciu orzeczenia o wyliczenia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości dotyczące strat w pożytkach w prowadzonej działalności rolniczej;

e) art. 328 § 2 kpc poprzez przemilczenie w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia kwestii obalenia domniemania prawnego dotyczącego posiadania służebności od 21.07.1971 r. i ciągłości tego posiadania, którym Sąd jest związany do czasu jego obalenia oraz nie podania w uzasadnieniu ustalonej przez Sąd daty budowy stacji transformatorowej i odcinka linii SN przebiegającej przez nieruchomość uczestników postępowania;

2. naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie:

a) art. 7 kc w zw. z art. 172 kc w zw. z art. 292 kc poprzez przyjęcie, iż poprzednik prawny uczestnika postępowania nie nabył w drodze zasiedzenia w dobrej wierze w dniu 21.07.1981 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu ewentualnie poprzez przyjęcie, iż poprzednik prawny uczestnika postępowania nie nabył w drodze zasiedzenia w dniu 21.07.2001 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu (przy przyjęciu złej wiary);

b) art. 305² w zw. z art. 305¹ kc poprzez przyjęcie, iż ustanowienie służebności przesyłu jest konieczne do korzystania z urządzeń:

- w sytuacji gdy uczestnik postępowania nabył z dniem 21.07.1981 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu zapewniającą prawo do korzystania z urządzeń;
- w sytuacji gdy uczestnik postępowania dysponuje nieruchomością na podstawie decyzji administracyjnej tworzącej trwały tytuł do posadowienia urządzeń i dalszego korzystania,

c) art. 305² § 2 kc poprzez przyjęcie, iż wynagrodzenie w wysokości 15.189,00 zł obejmujące swym zakresem oprócz wynagrodzenia za dalsze współkorzystanie z nieruchomości także odszkodowanie za obniżenie wartości nieruchomości oraz wynagrodzenie za straty w pożytkach, jest wynagrodzeniem odpowiednim dla służebności ustanawianej w danym stanie faktyczno-prawnym tj. nabycia nieruchomości przez wnioskodawców z wybudowanym urządzeniami elektroenergetycznymi;

d) art. 339 kc w zw. z art. 6 kc poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię, wskutek nieuznania posiadania służebności od dnia 21.07.1971 r., pomimo istnienia domniemania posiadania, które zmienia ciężar dowodu, a strona przeciwna nie obaliła tego domniemania żadnym dowodem;

e) art. 340 kc w zw. z art. 6 kc poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię, wskutek nieuznania ciągłości posiadania od dnia 21.07.1971 r. do dnia 21.07.1981 r., ewentualnie od dnia 21.07.1971 r. do dnia 21.07.2001 r., pomimo istnienia domniemania ciągłości posiadania, które zmienia ciężar dowodu, a strona przeciwna nie obaliła tego domniemania żadnym dowodem;

f) art. 352 kc poprzez niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię poprzez przyjęcie iż poprzednik prawny uczestnika postępowania nie posiadał służebności w sposób skutkujący zasiedzeniem.

Wskazując na powyższe wniósł o zmianę w/w postanowienia w zaskarżonej części poprzez oddalenie wniosku o ustanowienie służebności i obciążenie kosztami postępowania w całości wnioskodawców; zasądzenie od wnioskodawców na rzecz uczestnika postępowania kosztów postępowania apelacyjnego wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych za instancję odwoławczą, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania.

Wnioskodawcy w odpowiedzi na apelację wnieśli o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem II instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja uczestnika postępowania zasługuje na pełne uwzględnienie.

Niewątpliwie wszystkie zarzuty apelacyjne sprowadzają się właściwie do jednej okoliczności- że wybudowanie urządzeń elektroenergetycznych na przedmiotowej nieruchomości nastąpiło w 1971 r. i od tamtej pory poprzednicy prawni uczestnika postępowania korzystają z tych urządzeń i jednocześnie od tego momentu należy liczyć czas niezbędny do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu zapewniającej prawo do korzystania z tych urządzeń.

Niewątpliwie Sąd Rejonowy poczynił błędne ustalenia, że uczestnik postępowania nie wykazał daty, od której możliwe byłoby liczenie okresu zasiedzenia na jego rzecz, a w związku z tym brak jest możliwości zweryfikowania jego twierdzeń co do długości posiadania przez niego spornej służebności przesyłu. W konsekwencji twierdzenia jego o nabyciu przedmiotowej służebności w drodze zasiedzenia Sąd uznał za nieuzasadnione.

Na rok 1971 r. uczestnik postępowania powoływał się już w odpowiedzi na wniosek (k. 41-43), załączył wówczas wiele dokumentów wskazujących na wykonanie urządzeń energetycznych w miejscowości U. II. Nie bez znaczenia w tym kontekście są wyjaśnienia wnioskodawcy złożone na rozprawie w dniu 13 sierpnia 2012 r., który przyznał fakt wybudowania urządzeń energetycznych na przedmiotowej nieruchomości w 1971 r. (k. 118 akt sprawy)- „ w momencie gdy staliśmy się właścicielami tej nieruchomości, to na niej już były posadowione urządzenia służące do przesyłu energii elektrycznej tj. transformator, rozdzielnia-słup. Na drugiej działce jest jeden słup z podpórką. Taki stan rzeczy utrzymuje się od 1971 r.” Okoliczność ta pozostaje więc całkowicie poza sporem, mimo to Sąd I instancji nie wziął jej pod uwagę.

Za chybiony uznać należy pogląd Sądu I instancji, że opis urządzeń wybudowanych w ramach elektryfikacji zawarty w protokole z dnia 21 lipca 1971 r. (k. 51) różni się z opisem urządzeń zawarty w opinii biegłego J. K.. Przedmiotowy protokół zawiera opis urządzeń wybudowanych w ramach elektryfikacji U. II w tym urządzenia wybudowane na nieruchomości wnioskodawców. Na mapie załączonej do opinii biegły stwierdził, iż przez nieruchomość wnioskodawców przebiega linia napowietrzna (...)z przewodami (...) (...) 25 mm⁽²⁾. Taki sam zapis zawiera protokół z dnia 21.07.1971 r. na stronie 1 w pkt 1 „Linii wysokiego napięcia typ wiejski napięcie (...)ogólnej długości 949m. ilość, rodzaj, przekrój i długość przewodów (...) 3 x 25 949m ” co oznacza, że niniejszym protokołem odebrano wybudowaną linię o napięciu (...)i długości 949 m na którą składają się 3 przewody (...) o przekroju 25 mm⁽²⁾. Jak słusznie zauważył skarżący w swojej apelacji biegły zaznaczył na mapie słup (...) co oznacza 12 metrowy słup przelotowy wykonany na żerdziach typu (...) tzn. pełny (z wypełnionymi okienkami) na dowód czego dołączył do opinii zdjęcie nr 2. W rzeczywistości opis tego słupa dokonany przez biegłego nie jest do końca precyzyjny, gdyż jest to słup (...)co oznacza 12 metrowy słup przelotowy bliźniaczy wykonany na żerdziach typu (...). O tym, że jest to właśnie taki słup świadczą dołączone do opinii zdjęcie nr 2 i zdjęcie zamieszczone na dołączonej do opinii płycie CD które uczestnik postępowania wydrukował i oznaczył nr (...). Na tych zdjęciach można zauważyć, iż słup składa się z dwóch żerdzi (...)połączonych ze sobą, co przesądza, iż jest to słup (...). W związku z powyższym w protokole z dnia 21.07.1971 r. przedmiotowy słup został oznaczony jako (...). Następnie biegły zaznaczył na mapie słup (...) co oznacza 12 metrowy słup narożny na żerdziach typu (...) tzn. pełny (z wypełnionymi okienkami) na dowód czego dołączył do opinii zdjęcie

nr 3. Na załączonym zdjęciu może zauważyć, iż przedmiotowy słup narożny składa się z 12 metrowej żerdzi (...) stosowanej w słupach przelotowych, która dodatkowo jest wzmocniona poprzez podparcie drugą żerdzią typu (...) w związku z powyższym w protokole z dnia 21.07.1971 r. przedmiotowy słup został oznaczony jako (...)czyli 12 metrowy słup przelotowo - podporowy. Ostatecznie na mapie biegly zaznaczył również słupową stację transformatorową (...) (...),(...). Powyższy zapis oznacza słupową stację transformatorową o napięciu znamionowym 20 kV i maksymalnej mocy transformatora jaki mógł by być zamontowany na tej konstrukcji 100 kVA na którą składają się dwie żerdzie transformator oraz transformator o napięciu znamionowym (...)i mocy znamionowej 25kVA o numerze ruchowym stacji 10-249.

Wobec powyższych twierdzeń uznać należy, że bezspornie przedmiotowe urządzenia są posadowione na nieruchomości wnioskodawców już od 1971 r. Nie można zgodzić się w tym miejscu z wnioskodawcami, a mianowicie z poglądem wyrażonym przez nich w odpowiedzi na apelację, że istotna jest chwila rozpoczęcia wykonywania służebności, która w przypadku służebności przesyłu polega na trwałym i widocznym korzystaniu z urządzeń przesyłowych. Już Sąd I instancji wskazał, że bezspornym było również, że – w związku z korzystaniem z ww. słupów i urządzeń energetycznych – uczestnik postępowania władał przedmiotową nieruchomością w podobnych granicach, jak wykonuje je uprawniony z tytułu służebności. Tej okoliczności wnioskodawcy również nie kwestionowali. A skoro tak, to bez znaczenia jest data początku wykorzystywania tychże urządzeń do celów związanych z przesyłem energii, a istotne jest, kiedy te słupy i urządzenia zostały posadowione na gruncie i od kiedy uczestnik postępowania miał możliwość korzystania z nich.

Skoro więc uczestnik postępowania wykazał przed Sądem I i II instancji dowody na potwierdzenie, że jego poprzednicy prawni spełnili niezbędne przesłanki do zasiedzenia służebności przesyłu, to uznać należało, że Sąd Rejonowy nieprawidłowo uwzględnił złożony wniosek o ustanowienie służebności przesyłu.

Prawem podlegającym zasiedzeniu jest przede wszystkim prawo własności, zarówno nieruchomości, jak i rzeczy ruchomych. Jeśli chodzi o inne prawa rzeczowe, to ze względu na to, że podstawową przesłanką zasiedzenia jest posiadanie, można nabyć w drodze zasiedzenia tylko takie prawa rzeczowe, z którymi łączy się władztwo nad rzeczą. Z praw rzeczowych ograniczonych można zasiedzieć zatem niektóre służebności gruntowe (art. 292 kc) oraz na mocy art. 305⁴ w zw. z art. 292 kc służebność przesyłu (por. uchwała SN z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Lex nr 458125).

Z mocy art. 305⁴ kc komentowany przepis ma zastosowanie do służebności przesyłu. Jeszcze przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu Sąd Najwyższy dopuścił możliwość zasiedzenia służebności gruntowej o treści służebności przesyłu. Posiadanie przez przedsiębiorstwo państwowe urządzeń energetycznych oraz cudzej nieruchomości, na której zostały posadowione, jest posiadaniem w rozumieniu art. 352 kc i może prowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu (art. 292 w zw. z art. 172 kc) (tak SN w postanowieniu z dnia 13 października 2011 r., V CSK 502/10, Lex nr 1096048; zob. też postanowienie SN z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08, Lex nr 490513; uchwałę SN z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Lex nr 458125; postanowienie SN z dnia 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, Lex nr 461735). Zob. uwagi do art. 305⁴ - Komentarz do art. 292 Kodeksu cywilnego – Katarzyna A. D..

Sąd Okręgowy w całości aprobuje linię orzecniczą Sądu Najwyższego i przytoczone wyżej poglądy doktryny. Ponadto Sąd stoi na stanowisku, że posiadaniu poprzednika prawnego uczestnika postępowania należy przypisać dobrą wiarę. Dobra/zła wiara posiadacza służebności nie jest przesłanką nabycia służebności w drodze zasiedzenia, ma natomiast wpływ na termin niezbędny do nabycia służebności w drodze zasiedzenia (20/30 lat, a wcześniej 10/20 lat). Dla ustalenia, czy posiadacz służebności jest w dobrej czy w złej wierze, ma znaczenie nie jego wiedza o tym, kto jest właścicielem obciążonej nieruchomości, ale jego przekonanie do tego, czy przysługuje mu wykonywane prawo (zob. wyrok SN z dnia 19 maja 2004 r., III CSK 496/02, Lex nr 152776). Chodzi o pozostawanie posiadacza w błędnym, ale usprawiedliwionym okolicznościami przekonaniu, że przysługuje mu prawo, odpowiadające wykonywanej służebności.

Nie znajdzie tu zastosowania stanowisko prezentowane w orzecznictwie, zgodnie z którym korzystanie z cudzej nieruchomości z zakresie odpowiadającym treści służebności gruntowej na podstawie oświadczenia złożonego bez formy aktu notarialnego jest posiadaniem tej służebności w złej wierze (tak wielokrotnie SN m.in.: w postanowieniu z dnia 14 czerwca 2005 r., V CSK 700/04, Lex nr 301799; postanowieniu z dnia 4 listopada 1998 r., II CKU 69/98, Prok. i Pr. (wkładka) 1999, nr 2, poz. 30; w wyroku z dnia 4 lutego 1988 r., IV CR 45/88, OSNC 1990, nr 2, poz. 33).

Dla oceny przesłanki dobrej wiary po stronie uczestnika postępowania należy odnieść się do domniemania dobrej wiary wynikającego z art. 7 kc, które obowiązuje do czasu, gdy strona przeciwna nie udowodni złej wiary. Domniemanie dobrej wiary z art. 7 kc jest wiążące dla sądu orzekającego – art. 234 kpc – aż do czasu, gdy strona związana ciężarem dowodu (art. 6 kc) udowodni złą wiarę, czyli obali powoływane domniemanie prawne (tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 kwietnia 1994 r., I CRN 44/94, OSNCP 1994, nr 12, poz. 245). W niniejszej sprawie wnioskodawcy w żaden sposób nie obalili tego domniemania.

Z tego też względu Sąd Okręgowy uznał, że doszło do zasiedzenia służebności o treści służebności przesyłu przez Skarb Państwa w 1981 r. (10 lat po tym, gdy na gruncie wnioskodawców posadowiono urządzenia do przesyłu energii).

A skoro tak, zasadna była zmiana zaskarżonego orzeczenia i to w zakresie roszczenia głównego jak i kosztów postępowania, o czym orzeczono na zasadzie art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc.

Jednocześnie Sąd z urzędu sprostował omyłkę pisarską w sentencji postanowienia, gdyż zapis słowny nie odpowiadał kwocie kosztów sądowych określonej cyfrowo, o czym orzeczono na zasadzie art. 350 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc.

W przedmiocie kosztów postępowania przed Sądem II instancji orzeczono na zasadzie art. 520 § 3 kpc w zw. z § 7 ust 3 w zw. z § 12 ust 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2013 poz. 490) obciążając nimi wnioskodawców, jako zainteresowanych, których żądania nie zostały uwzględnione.